

Viite

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan pyyntö päivätty 29.1.2021
ja lakivaliokunnan pyyntö päivätty 3.2.2021

Yhteyshenkilö

Hallintopäällikkö John Eriksson

Riksdagens lagutskott

LaV@eduskunta.fi

Riksdagens social-och hälsovårdsutskott

StV@eduskunta.fi

Asia

Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020)

Ahvenanmaan maakunnan hallituksella ei ole millään tavalla aikomuksena vaikeuttaa valtakuntaan nyt ehdotettavia uudistuksia ja hyvinvointialueiden perustamista. Maakunnan hallitukselle on kuitenkin tärkeää varmistaa, että maakuntapäivien lainsäädäntövaltaa ei rajoiteta ja että Ahvenanmaan asukkaat, viranomaiset ja kunnat eivät joudu valtakunnan uudistuspaketin aiheuttamien toimenpiteiden kohteiksi tai vaikutuksen alaisiksi.

Esityksen sisältö

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan siirrettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämismääräykset kunnilta uudelle perustettavalle hallintotasolle, hyvinvointialueille. Suomeen ehdotetaan perustettavaksi 21 hyvinvointialuetta. Uudenmaalla sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämismääräykset poikkeaisi muun maan ratkaisusta siten, että Helsingin kaupungille jäisi kuitenkin edelleen niiden järjestämismääräykset. Lisäksi palvelujen järjestämisestä vastaisi Uudellamaalla neljä hyvinvointialuetta ja terveydenhuollossa lisäksi HUS-yhtymä. Terveydenhuollon järjestämismääräykset jakautuisi laissa ja järjestämismääräyksessä määriteltävällä tavalla alueen hyvinvointialueiden, Helsingin sekä HUS-yhtymän välillä.

Hyvinvointialueet olisivat julkisoikeudellisia yhteisöjä, joilla on alueellaan itsehallinto. Uudet hyvinvointialueet olisivat alueeltaan nykyisiä maakuntia vastaavia, mutta Uudenmaan maakunnan osalta poikettaisiin nykyisestä maakuntajaosta. Hyvinvointialueiden ylin päättävä toimielin olisi vaaleilla valittava aluevaltuusto.

Hyvinvointialueesta annettavassa laissa säädettäisiin hyvinvointialueen toimintaa, taloutta ja hallintoa sekä talouden tarkastusta koskevat säännökset. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavalla lailla siirrettäisiin kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräykset perustettaville hyvinvointialueille. Pelastustoimen järjestämisestä

annettavalla lailla siirrettäisiin kunnallisen pelastustoimen järjestämisvastuu perustettaville hyvinvointialueille.

Hyvinvointialueiden toiminta rahoitetaan pääosin valtion rahoituksella ja osaksi palvelujen käyttäjiltä perittävillä asiakasmaksuilla. Rahoituksesta säädetäisiin lailla hyvinvointialueen rahoituksesta. Rahoitus määräytyisi laskennallisesti pääosin hyvinvointialueen palvelujen tarpeen sekä olosuhdetekijöiden perusteella. Pelastustoimen rahoitukseen vaikuttaisi lisäksi riskikerroin. Valtion rahoitus olisi hyvinvointialueille yleiskatteellista. Rahoitusvastuun siirtyessä kunnilta valtiolle on valtion tuloja lisättävä ja kuntien tuloja vastaavasti vähennettävä niiltä pois siirtyvän rahoitusvastuun verran. Tämän takia valtion verotuloja ehdotetaan kasvatettavaksi kiristämällä valtion ansiotuloverotusta. Jotta kokonaisveroaste ei kasvaisi, veloitetaan kunnat alentamaan kunnallisveroa. Kunnallisveron vähennys olisi 13,26 prosenttiyksikköä kaikissa kunnissa. Myös kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta alennettaisiin ja valtion osuutta vastaavasti kasvatettaisiin.

Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto siten kuin se käy ilmi Ahvenanmaan itsehallintolaista (SSK 1144/1999). Ahvenanmaan itsehallintolaki ja Ahvenanmaan maanhankintalaki, Ahvenanmaan perussäädökset, hyväksytään molemmat omassa lainsäätämisyjärjestyksessään. Niitä voidaan muuttaa tai ne voidaan kumota vain perustuslainsäätämisyjärjestyksessä ja eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Näistä perussäädöksistä ei myöskään voi poiketa muutoin kuin samassa lainsäätämisyjärjestyksessä. Vaikeutettu lainsäätämisyjärjestys merkitsee, että Ahvenanmaan perussäädösten voimassaolo on vain osittain johdettavissa Suomen perustuslaista. Itsehallintolain voimassaolo oman lainsäätämisyjärjestyksen kautta voidaan johtaa edelliseen itsehallintolakiin vuodelta 1951 ja sitä edeltävään vuoden 1920 itsehallintolakiin. Ensimmäisen itsehallintolain rinnalla ovat Ahvenanmaan sopimuksen ja Kansainliiton päätöksen oikeudelliset perusteet itsehallinnolle, jotka antoivat Ahvenanmaalle kansainväliset takuut itsehallinnosta ja Suomelle suvereniteetin Ahvenanmaahan. Kun ensimmäinen itsehallintolaki hyväksyttiin perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, mihin viitataan myös Ahvenanmaan sopimuksessa, itsehallintolaki sai hierarkkisen, perustuslakiin verrattavan aseman. Tämän selonteon ja näiden seikkojen perusteella valiokunnan mietinnössä tulisi selventää, että Ahvenanmaan itsehallinnon lähtökohta ei ole Suomen perustuslain 120 §, vaan se on aivan oma lakinsa (Sui Generis).

Maakuntapäivillä on terveydenhuoltoa koskeva lainsäädäntövalta Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 12 kohdan mukaan. Sama koskee palo- ja pelastustoimea sekä sosiaalihuoltoa Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 6 ja 13 kohtien mukaan.

Vaikka uudistukset eivät koske Ahvenanmaata, ne tulevat silti vaikuttamaan maakuntaan osin valtakunnan uudistuksen yhteydessä tekemien verotoimenpiteiden kautta ja osin uudistusten toteuttamistavan kautta. On huomioitava, että Ahvenanmaan itsehallintolain 31 §:n mukaisesti valtakunnan viranomaisilla on velvollisuus oman yleisen toimivaltansa puitteissa maakunnan hallituksen pyynnöstä avustaa maakunnan viranomaisia itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

Verotus

Toteutettavien muutosten seurauksena valtakunnan kuntien verotulojen arvioidaan pienenevän yhteensä noin 13 390 miljoonaa euroa. Valtakunnan kuntien kunnallisverotulojen arvioidaan pienenevän noin 12 820 miljoonaa euroa ja yhteisöverotulojen noin 570 miljoonaa euroa. Valtion tuloverojen tuoton arvioidaan kasvavan noin 13 135 miljoonaa euroa. Progressiivisen tuloveron tuoton arvioidaan kasvavan noin 12 540 miljoonaa euroa, pääomatuloveron tuoton noin 25 miljoonaa euroa ja yhteisöveron tuoton noin 570 miljoonaa euroa. Kirkollisveron tuoton arvioidaan kasvavan noin 60 miljoonaa euroa.

Esityksessä ehdotetaan valtion verotuloja kasvatettavaksi ja kuntien verotuloja pienennettäväksi nykyisen verojärjestelmän sisällä muuttamalla valtion tuloveroasteikkoa sekä useita eri ansiotuloverotuksen vähennysten parametreja. Lisäksi valtion- ja kunnallisverotuksen veropohjat yhdistettäisiin siten, että tulosta tehtävät vähennykset myönnettäisiin samoin perustein ja samansuuruisena sekä valtionverotuksessa että kunnallisverotuksessa. Koska valtionverotus kuuluu valtakunnan lainsäädäntötoimivaltaan, ansiotuloja verotetaan valtionverotuksessa Ahvenanmaalla samalla tavalla kuin valtakunnassa. Ehdotettujen muutosten seurauksena valtionverotus kiristyisi siis samalla myös Ahvenanmaalla. Koska sote-uudistus ei koske Ahvenanmaata, Ahvenanmaan kuntien veroprosenttien alentamiselle ei ole vastaavia perusteita kuin valtakunnan kuntien kohdalla. Jotta ansiotulojen verotus ei kiristyisi myöskään Ahvenanmaalla, tulisi valtionverotuksen kiristyminen Ahvenanmaalla estää. Tuloverolaissa tulee siten säätää erikseen siitä, että valtionverotusta ei kiristettäisi Ahvenanmaalla asuvien verovelvollisten kohdalla. Valtionverotuksesta säätäminen kuuluu valtakunnan lainsäädäntötoimivaltaan. Ansiotulojen verotuksen kiristyminen Ahvenanmaalla asuvien verovelvollisten kohdalla ehdotetaan estettäväksi valtion progressiivisen tuloveroasteikon alemmilla marginaaliveroprosenteilla. Asteikon marginaaliveroprosentteja alennettaisiin Ahvenanmaalla asuvien verovelvollisten kohdalla samalla prosenttiyksikkömäärällä, jolla kuntien veroprosentteja alennettaisiin valtakunnassa. Veroasteikon alemmat marginaaliveroprosentit turvaisivat sen, että ehdotettujen veroperustemuutosten vaikutukset olisivat Ahvenanmaan maakunnassa asuville verovelvollisille vastaavanlaisia kuin valtakunnassa asuville. Alemmista marginaaliveroprosenteista ehdotetaan säädettäväksi tuloverolain 124 §:n 5 momentissa (SSK 1535/1992).

Kyse olisi samasta asiasta kuin valmisteltaessa edellistä sote-uudistusta, mutta tekninen toteutustapa olisi erilainen. Edellisen valmistelun aikana verotuksen kiristyminen olisi estetty erillisellä valtionverosta myönnettävällä Ahvenanmaan maakuntavähennyksellä. Koska valtionverotusta kiristettäisiin valtakunnassa pääasiassa veroasteikon kautta, myös Ahvenanmaata koskeva vähennys kohdistuu paremmin erillisen asteikon kautta toteutettuna.

Esityksessä ehdotetaan, että valtion- ja kunnallisverotuksen veropohjat yhdistettäisiin yhdenmukaistamalla valtion- ja kunnallisverotuksen tulovähennykset. Tämän takia tuloverolain 30 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että verovuoden ansiotulo ja verotettava ansiotulo laskettaisiin samalla tavalla valtion- ja kunnallisverotuksessa. Verovuoden ansiotulo lasketaan sekä valtion- että kunnallisverotuksessa tekemällä vähennykset puhtaasta ansiotulosta. Verotuslaskelma tulisi kuitenkin edelleen tehdä erikseen valtion- ja kunnallisverotuksen osalta. Verovuoden ansiotulo sekä valtion- että kunnallisverotuksessa lasketaan vähentämällä valtion- ja kunnallisverotuksessa tehtävät vähennykset puhtaasta ansiotulosta. Verotettava ansiotulo lasketaan sekä valtion- että

kunnallisverotuksessa siten, että verovuoden ansiotulosta vähennetään aikaisemmilta vuosilta vahvistetut ansiotulolajin tappiot. Verotuksen painopisteen siirtämisellä kunnilta valtiolle on vaikutusta myös kirkollisveron tuottoon.

Kuntien osuus yhteisöveron tuotosta alenisi vuoden 2020 tasossa arvioituna noin 570 miljoonaa euroa ja valtion osuus kasvaisi saman verran. Vaikutusarvio ei sisällä koronavirusepidemiaan liittyvään kuntien tukemisen toimenpiteiden kokonaisuuteen sisältyvää kuntien jako-osuuden korotusta. Yksittäisten kuntien suhteelliset osuudet kuntaryhmän yhteisöverotuotosta säilyisivät nykyisellään. Tuloverolain 124 §:n 3 momentissa säädetyn tuloveroprosentin alentaminen 6,26 prosentista 4,17 prosenttiin keventäisi tuloverolain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettujen osittain verovapaiden yhteisöjen ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöstä saadun tulon verotusta yhteensä noin 4 miljoonalla eurolla.

Kuntien tuloveroprosenttia alennettaisiin 13,26 prosenttiyksiköllä kaikissa kunnissa. Tämän seurauksena kunnallisveron määrä vähenisi 12,82 miljardia euroa. Tässä euromäärässä on otettu huomioon myös kuntien verotuskustannuksissa tapahtuvaa pientymistä vastaava 70 miljoonan euron vähennys. Kuntien osuutta yhteisöverosta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitukseen 570 miljoonaa euroa. Vuoden 2020 ennakkotiedon perusteella kuntien yhteisöverosuutta alennettaisiin 10,71 prosenttiyksikköä.

Maakunnan hallituksen näkökanta

Verotuskysymykset

Itsehallintolain 27 §:n 36 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta veroissa ja maksuissa, poislukien Ahvenanmaan maakunnalle tulosta perittävä lisävero ja tilapäinen ylimääräinen tulovero sekä elinkeino- ja huvivero, maakunnalle perittävien maksujen perusteet ja kunnalle tuleva vero. Nämä kuuluvat maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 5 kohdan mukaan.

Koska valtionverotus kuuluu valtakunnan lainsäädäntötoimivaltaan, ansiotuloja verotetaan valtionverotuksessa Ahvenanmaalla samalla tavalla kuin muualla Suomessa. Ehdotettujen muutosten seurauksena valtionverotus kiristyisi siis samalla myös Ahvenanmaalla. Koska uudistus ei koske Ahvenanmaata, Ahvenanmaan kuntien veroprosenttien alentamiselle ei ole vastaavia perusteita kuin valtakunnan kuntien kohdalla. Jotta ansiotulojen verotus ei kiristyisi myöskään Ahvenanmaalla, tulee valtionverotuksen kiristyminen Ahvenanmaalla estää. Valtionverotuksesta säättäminen kuuluu valtakunnan lainsäädäntötoimivaltaan. Ansiotulojen verotuksen kiristyminen Ahvenanmaalla asuvien verovelvollisten kohdalla ehdotetaan estettäväksi valtion progressiivisen tuloveroasteikon alemmilla marginaaliveroprosenteilla. Maakunnan hallitus korostaa sen tärkeyttä, että valtion progressiivinen tuloveroasteikko Ahvenanmaalla laaditaan siten, että turvataan se, että valtakunnan verotuksen muutos ei todella vaikuta yksittäisiin veronmaksajiin tai verovarojen saajiin, eli Ahvenanmaan kuntiin ja Ahvenanmaan maakuntaan. Esityksen taulukko 18 näyttää ehdotettujen muutosten vaikutukset palkka-, eläke- ja päivärahatulon veroasteille eri tulonvaihteluväleillä. Taulukko, joka kattaa sekä valtion- että kunnallisverotuksen muutokset, osoittaa, että muutokset ovat suhteellisen marginaalisia

yksittäisille ahvenanmaalaisille veronmaksajille. Tämän lausunnon laatimisen ajankohtana ei ole ollut saatavilla vastaavia tietoja, joista kunnallis- ja valtionverotuksen muutokset näkyisivät erillisinä ja joista kävisivät ilmi Ahvenanmaan kuntien ja valtion verotulotasoon vaikuttavat mahdolliset siirtymät.

Ahvenanmaalla säilyy edelleen eri veropohja kunnallis- ja valtionverotuksessa. Maakunnan hallitus edellyttää, että valtakuntaan suunnitellut muutokset eivät vaikuta maakuntapäivien mahdollisuuksiin muotoilla Ahvenanmaan kunnallisveropohjaa. Ahvenanmaan kunnallisveropohjan jäljellejäämisestä aiheutuvat mahdolliset kustannukset valtakunnan yhdistäessä veropohjansa tulee siksi osoittaa valtiolle, koska ehdotettu uudistus ei koske Ahvenanmaata eikä sen tule vaikuttaa Ahvenanmaahan. Maakunnan hallitus edellyttää, ettei Ahvenanmaalle aiheudu lisäkustannuksia valtakunnassa nyt tehtävien uudistusten seurauksena tehtävistä muutoksista Ahvenanmaan verolainsäädäntöön. Tähän ei ole vielä saatu vahvistusta valtiolta.

Esityksen mukaan kunnallisverotuksen opintorahavähennystä muutetaan siten, että se koskisi myös valtionverotusta. Vähennyskelpoisuus muotoillaan viittauksella valtakunnan opintotukilakiin (SSK 65/1994), mikä jättää epäselväksi sen, koskeeko muutos myös Ahvenanmaan opintotukijärjestelmän piirissä olevia opiskelijoita. Tämä tulisi selvittää viittauksella opintotuesta annettuun maakuntalakiin (2006:71).

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että verotuksen invalidivähennyksestä luovuttaisiin ja tästä säästyvät varat kohdennettaisiin vammaispalveluiden kehittämiseen. Maakunnan hallitus toteaa, että valtionverotuksen invalidivähennyksestä luopuminen valtakunnassa vaikuttaa myös ahvenanmaalaisiin veronmaksajiin. Mahdolliset suorat tuet niille ahvenanmaalaisille, joita asia koskee, kuuluvat maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan ja ne rahoittaa Ahvenanmaan maakunta. On selvennettävä, miten invalidivähennys kompensoidaan ahvenanmaalaisille asianomaisille, jotta itsehallinnolle aiheutuvat erilaiset taloudelliset vaikutukset voidaan selvittää ja ottaa huomioon. Asian ydin on, että niillä ahvenanmaalaisilla henkilöillä, joilla on oikeus valtionverotuksen invalidivähennykseen, on riski joutua vähemmän edulliseen asemaan verrattuna vastaaviin henkilöihin valtakunnassa. Tätä ei ole otettu huomioon eikä tätä ole mukana esityksen vaikutusarvioinneissa.

Kuntien pysyvän yhteisöveron jako-osuuden lasku on yhteydessä uudistuksiin ja siihen, että yhteisöveron osuus kuntien verotuloista nousisi 10,71 prosenttiyksiköllä uudistuksen jälkeen. Vastaavat ansiotuloveroja koskevat järjestelyt tulisi siis ottaa käyttöön myös yhteisöverojen osalta. Tämä tarkoittaa, että Ahvenanmaan kuntien osuutta yhteisöveroista ei tule muuttaa valtakunnan uudistuksen takia. Valtiolle tällä ei olisi taloudellista vaikutusta, koska valtion osuus yhteisöverosta lankeaa joka tapauksessa Ahvenanmaan maakunnalle uuden, 1.1.2021 voimaantulevan taloudellisen järjestelmän mukaisesti verotasoituksineen. Maakuntapäivien ei tule tarvita ryhtyä lainsäätämistoimenpiteisiin pitääkseen kiinni nykyisestä tilanteesta.

Maakunnan hallitus toteaa lisäksi, että valtakunnan laki verotusmenettelystä on voimassa maakunnassa maakuntalain (1997:38) lain verotusmenettelystä soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa (SSK 1558/1995) mukaisesti. Maakunnan hallituksen täytyy siksi ehdottaa muutoksia lainsäädäntöön mm. lain verotusmenettelystä ehdotetun 91 b §:n soveltamisen poistamiseksi.

Yllä mainitun maakuntalain lain verotusmenettelystä soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa mukaan Ahvenanmaan kunnat maksavat kunnallisverotuksen toteutuksen kulut niillä perusteilla, jotka on mainittu verohallinnosta annetussa laissa (SSK 503/2010). Esitykseen sisältyy verohallinnosta annetun lain muutos, jossa kuntien osuus verokustannuksista alennetaan 29,1 prosentista 14,2 prosenttiin. Tämä tehdään viittauksella siihen, että kuntien osuus verokertymästä vähenee. Alennus koskee myös Ahvenanmaan kuntia, jos maakunnan lainsäädäntöä ei muuteta.

Maakunnan hallitus toteaa edelleen, että ehdotuksessa arvonlisäverolain (SSK 1501/1993) 79 §:n 2 momentiksi määritellään, että summa, jonka Yleisradio Oy saa valtion televisio- ja radorahastolta ja korvaus, jonka Ålands Radio och Tv Ab saa Ahvenanmaan maakunnan hallituksen televisiomaksujen tuloista tulee lukea veron perusteeseen. Ahvenanmaalla luonnolliset henkilöt ja yhteisöt maksavat maakunnalle vuosittain mediamaksun mediamaksusta annetun maakuntalain mukaisesti (2019:103). Mediamaksulla rahoitetaan Ahvenanmaan julkiset radio- ja tv-palvelut. Ehdotus arvonlisäverolain 79 §:n 2 momentiksi tulee siksi muuttaa siten, että tämä otetaan huomioon.

Lopuksi uudistuksen verotuksen osalta maakunnan hallitus haluaa kiinnittää huomiota siihen, että Ahvenanmaan kirkollisverotus on perustunut Ahvenanmaan kunnalliseen veropohjaan. Esityksessä ei ole vaikutusarvioita ja siksi on epäselvää, miten ehdotetut muutokset vaikuttaisivat Ahvenanmaan kirkollisverotukseen.

Kunnallisen eläkejärjestelmän muutokset

Nykyisin kunnallisen eläkejärjestelmän maksun tason ja sen laskentaperusteet päättää Kevan valtuuskunta. Laissa säädetään vain siitä, mitä osia maksuun sisältyy. Hyvinvointialueiden perustamisen myötä valtio tulee käytännössä maksamaan merkittävän osan maksusta, koska hyvinvointialueiden menojen rahoituksesta vastaa pääosin valtio. Tällöin päätöstä eläkemaksun määräytymisestä ei esitysluonnoksen perusteella voida jatkossa nähdä yksinomaan kuntien asiana eikä päätöksiä voida siksi enää nykyisessä laajuudessa tehdä Kevassa. Jotta myös hyvinvointialueiden ja valtion edut tulevat turvatuiksi, tulee lainsäädännössä säätää nykyistä tarkemmin siitä, kuinka eläkemaksu määräytyy.

Tasausmaksulla katettaisiin kunnallisen eläkejärjestelmän niitä kuluja, jotka ylittävät yksityisen työeläkejärjestelmän tason ja joita nykyään katetaan eläkemenoperusteisella maksulla. Tasausmaksu jaettaisiin hyvinvointialueiden ja kuntien osuuteen. Hyvinvointialueiden ja kuntien osuudet määräytyisivät sen palkkasumman perusteella, joka niillä on kunnallisen eläkejärjestelmän kokonaispalkkasummasta uudistuksen voimaantulohetkellä. Tasausmaksun tarkoituksena on rahoittaa kunnallisen eläkejärjestelmän historiasta ja henkilöstörakenteesta johtuvaa yksityisen sektorin eläkejärjestelmää korkeampaa kustannustasoa. Hyvinvointialueiden kesken tasausmaksu jaettaisiin niiden valtionrahoituksen suhteessa ja kuntien kesken niiden verorahoituksen suhteessa.

Ahvenanmaalla kunnan työllistämien henkilöiden eläkejärjestelmä, peruskoulujen rehtorit ja opettajat poislukien, kuuluu nykyisellään valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Maakunnan hallitus toteaa, että vaikutusarvio uudistuksen vaikutuksista Ahvenanmaan kuntien kuluihin puuttuu. On tärkeää, että valtakunnan kunnallisen eläkejärjestelmän maksujen taso pysyy

muuttumattomana, jotta uudistuksen ulkopuolelle jäävät Ahvenanmaan kunnat eivät saa lisäkustannuksia tai vähäisempiä vaikutusmahdollisuuksia kuin nykyisin.

Sosiaalihuolto ja terveydenhuolto

Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 1 momentin 13 kohdan mukaan maakuntapäivillä on sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntövalta. Itsehallintolain 27 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen kuuluu kuitenkin valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Toimivaltajako Ahvenanmaan ja valtakunnan välillä vaatii jatkuvaa vuorovaikutusta, jossa kieli on perustavanlaatuisessa osassa.

Sairaanhoidon alalla Ahvenanmaan maakunta ostaa erikoissairaanhoidon palveluja Suomesta. Myös sosiaalihuollon alalla Ahvenanmaan kunnat ostavat erilaisia erityishuollon, päihdehuollon ja lastensuojelun erikoispalveluja Suomesta. Yksi palvelujen ostamisen edellytys on, että niitä tarjotaan ruotsiksi. Nykyinen tasapaino toimivallan jaon ja itsehallinnon rahoittamisen välillä edellyttää tiettyjen erityispalvelujen ostoa Suomesta. Tämä johtuu siitä, että erityispalveluja tarvitsevien asiakkaiden määrä on hyvin pieni, mistä johtuen palvelujen tuottaminen omana toimintanaan Ahvenanmaalla tulisi hyvin kalliiksi. Samassa yhteydessä voidaan myös mainita, että Ahvenanmaan itsehallintolain 31 §:n mukaisesti valtakunnan viranomaisilla on velvollisuus oman yleisen toimivaltansa puitteissa pyynnöstä avustaa maakunnan viranomaisia itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

Maakunnan hallitus panee siksi tyytyväisenä merkille, että esityksessä on huomioitu se, että Ahvenanmaan maakunta pystyy hankkimaan tulevaisuuden hyvinvointialueilta sellaiset ruotsinkieliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joiden tuottaminen Ahvenanmaalla on mahdotonta tai epätarkoituksenmukaista. Tämä on Ahvenanmaalle hyvin tärkeää.

Ahvenanmaan ja valtakunnan välisen kansalaisten muuttoliikkeen, niin tilapäisen kuin vakituisenkin, osalta esityksestä puuttuu vaikutusarvio. Vaikutusarvion puuttuminen on valitettavaa, ja syntyy epäselvyyttä, kun sosiaalihuoltoa ja terveydenhuoltoa sekä nyt voimassa oleva kotikuntaa, oikeutta palveluun ja maksuvastuuta koskeva lainsäädäntö eroaa Ahvenanmaalla ja valtakunnassa. Kaiken kaikkiaan on varmistettava siitä, miten sosiaalihuollon asiakkaan maksuvastuu määritellään, kun tämä muuttaa muualta Suomesta Ahvenanmaalle ja toisinpäin.

Uudistusluonnoksen terminologia

Lakipaketin käsite "Manner-Suomi" on virheellinen. Käsite on epäselvä ja aivan uusi lainsäädännön yhteydessä. Ahvenanmaan itsehallintolaissa käytetään käsitteitä "valtakunta" ja "Ahvenanmaan maakunta". Lakitekstin käsite "Manner-Suomi" on siis muutettava.

Loppupäätelmä

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen tarkoituksena ei ole millään tavoin vaikeuttaa valtakuntaan nyt ehdotettavia uudistuksia. Maakunnan hallitukselle on tärkeää varmistaa, että maakuntapäivien lainsäädäntövaltaa ei rajoiteta ja että Ahvenanmaan asukkaat, viranomaiset ja kunnat eivät joudu valtakunnan hyvinvointialueiden perustamiseen liittyvän uudistuspaketin aiheuttamien toimenpiteiden kohteiksi tai vaikutuksen alaisiksi. Tämän saavuttamiseksi on muutettava ainakin ehdotusta arvonlisäverolain 79 §:n 2 momentiksi siten, ettei siitä käy ilmi, että Ålands Radio och Tv Ab:n Ahvenanmaan maakunnan

hallituksen televisiomaksuista saatavista tuloista saaman korvauksen tulee kuulua veron perusteeseen. Kun opintorahavähennystä muutetaan siten, että se koskisi myös valtionverotusta, on tehtävä viittaus opintotuesta annettuun maakuntalakiin (2006:71) siten, että siihen sisällytetään Ahvenanmaan opintotukijärjestelmän piirissä olevat opiskelijat. Lakitekstin käsite "Manner-Suomi" on myös muutettava koko lakipaketissa. Lisäksi ei ole kohtuullista, että uudistus vaikuttaa Ahvenanmaan kuntiin kuntien pysyvän yhteisöveron jako-osuuden 10,71 prosenttiyksikön laskun kautta. Jos Ahvenanmaan kunnat rajataan tämän uudistuksen ulkopuolelle, siitä ei itsessään seuraa valtiolle taloudellisia vaikutuksia. Muuten maakunnan hallitus toteaa, että lakipaketin vaikutusten arviointi on ollut vaikeaa, koska maakunnan hallituksella ei ole ollut käytössään asiaankuuluvia verotustietoja ja esityksen vaikutusarvioita ei ole tehty Ahvenanmaan näkökulmasta.

Maakunnan hallitus kiinnittää lopuksi valiokunnan huomion siihen, että valtakunnan kuntien tehtävien vähentyessä ja niiden siirtyessä hyvinvointialueille Ahvenanmaan kuntien oikeuksissa ja velvollisuuksissa voi ilmetä ongelmallisuutta, sillä Ahvenanmaan kunnat hoitavat jatkossakin hyvinvointialueille siirtyvät tehtävät. Yksi itsehallintojärjestelmän peruseriaatteista on, että valtakunta ei voi määrätä Ahvenanmaan kunnille sellaisia tehtäviä, joista valtakunnan kunnat eivät huolehdi.

Maaneuvos

Veronica Thörnroos

Varamaaneuvos Harry Jansson

TIEDOKSI: Ahvenanmaan maakuntapäivät, itsehallintopoliittinen lautakunta

Oikeusministeriö, oikeusministerio@om.fi

Valtiovarainministeriö, valtiovarainministerio@vm.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö, kirjaamo@stm.fi

Kansanedustaja Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi

Maaherra Peter Lindbäck, peter.lindback@ambetsverket.fi